

STANISŁAW KADYI

(1900—1980)

W dniu 4 XII 1980 r. zmarł w Jaśle dr Stanisław Kadyi — człowiek wielkiego umysłu i serca, długoletni i zasłużony lekarz-okulista, zbieracz i badacz o wszechstronnych zainteresowaniach, szczególnie przyrodniczych, a przede wszystkim paleontologicznych i geologicznych. Długoletni i czynny członek Polskiego Towarzystwa Geologicznego.

Stanisław Kadyi urodził się w Jaśle w dniu 13 I 1900 r. jako syn Józefa (syn Ludwika i Klementyny Paszyńskiej) i Marii Anny Chownetz (córka Karola i Franciszki Łużeckiej). Pochodził z osiadłej w Polsce, za czasów Jana III Sobieskiego, rodziny węgierskiej, mającej duże zasługi dla obu zaprzyjaźnionych narodów. Biorąc udział w powstaniu Stefana Thökelego przeciw Austrii Leopolda I rodzina ta zmuszona została do emigracji i uzyskała w 1680 r. azyl w Polsce. Zmarły dr Stanisław Kadyi był swego rodu przedstawicielem ostatnim.

Dr Stanisław Kadyi uczęszczał do szkół w Jaśle, uzyskując w tutejszym Gimnazjum egzamin dojrzałości w 1918 roku. Po pierwszej wojnie światowej zgłasza się na ochotnika do wojska. Służy w piechocie. W roku 1920 rozpoczyna studia medyczne w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po okresie pracy na Wydziale Lekarskim UJ, gdzie był adiunktem i I-szym aystentem Kliniki Okulistycznej UJ już ze stopniem doktora nauk medycznych w roku 1932 powraca do Jasła. Wiąże się bardzo ściśle na wiele długich lat z tymi stronami. Jak sam mówił: „Ni-

gdy nie żałowałem swojej decyzji powrotu do Jasła, mimo iż w Krakowie stała przede mną kariera naukowa, praca w klinice, zdawałem sobie sprawę z tego, jak bardzo byłem tu potrzebny i jaki ogrom pracy czekał na mnie.” Jako świetny, bardzo znany i wysoko ceniony okulista, dzieli swój czas na wykonywanie obowiązków zawodowych i kolekcjonowanie najróżnorodniejszych zbiorów, w których zbiory paleontologiczne i geologiczne zajmują miejsce poczesne. Zgromadził bardzo bogate zbiory skamielin z fliszu karpackiego, w którym występują one nader rzadko. Zbiory te jednak przepadły wraz z totalnym zniszczeniem Jasła przez Niemców w 1944 roku.

Następne 10 lat spędza z rodziną w pobliskim Krośnie. Po raz drugi w 1954 r. wraca dr St. Kadyi do Jasła. Po wojnie nieustępliwy badacz i zbieracz zaczął wszystko od nowa. Konsultacje i ścisła współpraca z grupą wybitnych geologów i paleontologów — profesorów i zoologów Fr. Biedą, J. Stachem, J. Małeckim, W. Krachem, K. Kowalskim, M. Młynarskim sprawiły, że okazy w zbiorach St. Kadyi posiadały dokładne metryki i trafne rozpoznanie naukowe.

Osobiście zebrał kilka tysięcy eksponatów reprezentujących ponad 1000 gatunków flory i fauny kopalnej. Przed wojną dysponował zbiorem 30 tysięcy egzemplarzy owadów w tym 1000 gatunków paleoarktycznych — wszystko to spłonęło w Jasle. Po wojnie stworzył nową kolekcję chrząszczy i przekazał ją na ręce dra Andrzeja Gruszki do Wrocławia. W bogatym, usystematyzowanym i skatalogowanym zbiorze znalazły się 2 unikaty: żółw z oligocenu fliszu karpackiego znaleziony w pobliżu Jasła, w przełomie rzeki Jasiołki w przysiółku Winnica wsi Modorówka, gmina Jedlicze i pierwszy świstak (fragment czaszki) z plejstocenu polskiego, znaleziony również osobiście przez S. Kadyi na stoku góry Liwocz (561 m n.p.m.), na wysokości około 320 m n.p.m. w studni na głębokości 3—4 m w Ujeździe koło Jasła. To ostatnie znalezisko stało się tematem wspólnej publikacji — Stanisław Kadyi i Kazimierz Kowalski „Pierwsze znalezisko kopalnego świstaka *Marmota marmota* (Linne, 1758) w Polsce”, *Przegląd Zoologiczny* 2/1975 r.

Zebrał bardzo dużo okazów flory glacialnej z bliższej i dalszej okolicy Jasła oraz liczne szczątki kości mamutów.

Największą życiową przygodą paleontologiczną było znalezienie w 1954 r. w Winnicy okazu unikatowego, nieznanego w Europie gatunku żółwia oligoceńskiego. Informacja o tym rewelacyjnym odkryciu czekała jednak aż 4 lata na opublikowanie w pracy prof. Młynarskiego. „Żółw *Glarichelys Knorri* (Gray) unikat w oligocenie Polski, Winnica”, *Acta Paleont. Pol.* vol. IV/2. W tym jednak czasie natrafiono w Szwajcarii na ślad podobnego żółwia, a wiadomość o tym rozeszła się bardzo szybko po świecie. Przepadła bezpowrotnie szansa na to, by odkrycie to mogło w nazwie nosić polski akcent.

Za pracę zawodową i społeczną otrzymał szereg odznaczeń m. in.

Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal X-lecia PRL, Medal XXX-lecia PRL, Złotą Odznakę Ministra Kultury i Sztuki „Za Ochronę Zabytków”, Odznakę „Zasłużony dla Województwa Rzeszowskiego”, Odznakę „Zasłużony dla Województwa Krośnieńskiego”, Odznakę „Zasłużony Działacz Frontu Jedności Narodu”, Honorową Odznakę Narodowego Funduszu Zdrowia.

Dr Stanisław Kadyi był człowiekiem o głębokiej i wszechstronnej wiedzy, zasłużony i słynny jako lekarz-okulista, wybitny humanista i przyrodnik, znawca geologii, paleontologii, etnografii, anatomii porównawczej i historii sztuki, ceniony znawca zabytków i kolekcjoner, a jednocześnie bardzo skromny i zawsze życzliwy w stosunku do innych.

Był długoletnim i czynnym członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego, uczestnicząc w licznych wycieczkach i zjazdach naukowych tego Towarzystwa, co pozwalało mu pogłębiać swoją wiedzę i uzupełniać zbiory. Cieszył się powszechnym szacunkiem i sympatią, był ceniony jako wybitny specjalista w wielu dziedzinach i szczerzy przyjaciel w życiu. Swój dom — muzeum, liczne różnorodne zbiory geologiczne pozostawił swemu miastu z przeznaczeniem dla Muzeum Regionalnego w Jasle.

Pozostał po Nim olbrzymi dorobek materialny oraz przede wszystkim żywa i wdzięczna pamięć.

Józef Czernicki

SUMMARY

On the first April 1980, Dr. Stanisław Kadyi — a longstanding active member of the Polish Geological Society — passed away in the city of Jasło, Poland.

Dr. Kadyi graduated with a degree in medicine from the Jagiellonian University in Kraków. He was not only an accomplished oculist, but also a renowned collector. In his lifetime, he put together a rich collection consisting of several thousand specimens of fossil flora and fauna, mainly from the Carpathian flysch. In his collection are found two specimens which are quite unique. These are: a turtle from the Oligocene flysch which was discovered near Jasło, as well as the first marmot (a skull fragment) of Pleistocene age, also from the Jasło region, near Liwocz Hill.

Dr. Kadyi was a very deeply knowledgeable man who possessed a wideranging interest in natural sciences, while at the same time being very modest and exhibiting friendliness and kindness to others. He has left behind him a huge collection as well as his fond memory.

translated by M. Kamiński